

NÄKÖKULMIA SUOMEN ITSENÄISTYMISEN HISTORIAAN

Suomen itsenäistymisen historia on tunnetusti paljon muutakin kuin vapaussota, joka kuitenkin oli historiallisen tapahtumasarjan huipentuma. Vapaussotanaan nimittäin huomattava osa suomalaisista tuntee kevään 1918 tapahtumia, vaikka viime vuosikymmeninä yhä useammin on käytetty muita nimityksiä, lähinnä "sisällissota" ja "kansalaisota".

Nimiasia on syytä nostaa esille tämän kirjaesittelyn alussa, sillä kolmesta esitellystä kirjasta kahden nimi sisältää "sisällissota"-käsitteen. Professori Ohto Manninen totesi jokin aika sitten toimiessaan vastaväittäjänä Juha Poterin väitöstilaisuudessa, että hän ei muista milloin olisi viimeksi nähnyt "vapaussota"-sanaa käytettävän akateemisessa opinnäytteessä. Poterin väitöskirjan nimi oli nimittäin Sankarihautaus vapaussodassa – valkoisten kaatuneiden hautaaminen Suomessa vuonna 1918. Ei siis ole "muodikasta" puhua vapaussodasta, mutta pitäkäämme silti kiinni perinteisestä nimestä.

Kaikki olemme joskus tutustuneet Pikkujättiläiseen, tuohon mainioon tietokirjaan. Hyvää nimeä on myöhemmin lainattu monenmoiselle kirjalle ja nyt on ilmestynyt Sisällissodan pikkujättiläinen. Kirjan 500 sivua sisältävät 27 artikkelia sekä mm. kronologian ja katsauksen vapaussotaa käsittelevään kaunokirjallisuuteen.

Artikkelien aiheet liikkuvat makro- ja mikrotasojen välillä. Edellistä edustavat esimerkiksi Pertti Haapalan artikkeli Sota ja sen nimet, Tuomas Hopun kirjoittama Suomi ja ensimmäinen maailmansota sekä Marko Tikan Punainen ja valkoinen terrori. Jääkäriilikettä käsittelevän artikkelin laajuus on kymmenen sivua ja sen on kirjoittanut Matti Lackman. Artikkelien suppeus ei tarjoa juurikaan uutta tietoa asianharrastajille.

Mikrotasoa edustavat esimerkiksi Tiina Lintusen artikkeli Naiset sodassa ja Vesa Kurkelan Sisällissodan laulut.

Tunnetun historioitsijan, professori Juha Siltalan uusimman kirjan nimi on Sisällissodan psykohistoria. Siis mikä psykohistoria? Siltala selittää asian kotisivullaan seuraavasti: "psykohistoria... käsittelee aikuisten ihmisten tapaa rakentua suhteessa toisiinsa ja sitoa tunteitaan yhteiskunnan/kulttuurin/politiikan kuvastossa käsiteltäviksi. Sen teoreettisena pohjana on psykodynaaminen ryhmäprosessi- ja organisaatiotutkimus."

Vaikka "psykohistoria" ehkä kuulostaa hankalalta, kirja ei suinkaan ole vaikealukuinen - päinvastoin, sillä Siltala kirjoittaa tunnetusti hyvin. Näkökulmat ovat uusia, vaikka faktat ovatkin ne vanhat ja tutut. Mielenkiintoinen kirja!

Melko vähälle huomiolle itsenäistymisvaiheen historiassa on jäänyt eräiden entisten Haminan kadettien perustama Sotilaskomitea (tai pikemminkin Militärkommittén), joka vaikutti vuosina 1915 -1918. Harri Korpisaari on tuoreessa väitöstudiumuksessaan (Itsenäisen Suomen puolesta - Sotilaskomitea 1915-1918) ansiokkaasti selvittänyt Sotilaskomitean vaiheita.

Sotilaskomitean tarkoituksena oli "itsenäisyyspyrkimyksien kannattaminen ja edistäminen". Sen jäseniä olivat mm. Nikolai Mexmontan, Hannes Ignatius ja Wilhelm Thesleff. Loppuvuodesta 1917 Suomeen palannut Gustaf Mannerheim liittyi tammikuussa 1918 komiteaan ja valittiin sen puheenjohtajaksi.

Komitea ei tyytynyt pelkästään laatimaan suunnitelmia, vaan kävi myös aktiivisesti neuvotteluja Ruotsissa ja Saksassa. Vapaussodan alettua Sotilaskomitean pohjalta syntyi Mannerheimin esikunta. Komitea oli tehnyt tehtävänsä.

Markus Anaja

(Julkaistu myös Parole 4/2009:ssa)

Pertti Haapala & Tuomas Hoppu (toim.), Sisällissodan pikkujättiläinen. Werner Söderström, Helsinki 2009. 502 sivua, kuvitettu.

Juha Siltala, Sisällissodan psykohistoria. Otava, Helsinki 2009. 621 sivua, kuvitettu.

Harri Korpisaari, Itsenäisen Suomen puolesta - Sotilaskomitea 1915-1918. SKS, Helsinki 2009. 394 sivua, muutama kuva.